

Veșnicul de pomenire, patriarhul Teoctist - Centenarul nașterii -

Episcopul trebuie să fie fără prihană, ca un iconom al lui Dumnezeu, nu îngâmfat, nu mânios, nu bețiv, nu bătăuș, nu poftitor de câștig rușinos, ci primitor de străini, iubitor al binelui, cu stăpânire de sine, drept, cuvios, înfrânat[...]

Sf. Apostol Pavel către Tit

Am preluat un citat din Epistola Sf. Apostol Pavel, în excelenta traducere a lui Bartolomeu Valeriu Anania a Bibliei din 2001 (scoasă de pe piață, din păcate) spre a-l aplica, cu gând curat, ierarhilor noștri. Patriarhului de veșnică pomenire, Teoctist Arăpașu, i se potrivesc aceste recomandări, cum a menționat monseniorul Ioan Robu, mitropolitul romano-catolic de București.

Prilejul l-a constituit pomenirea patriarhului Teoctist la împlinirea centenarului nașterii sale (din 7 februarie 1915), în excelenta organizare a Fundației Naționale pentru Știință și Artă, a Bibliotecii Academiei Române și a Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni.

Al cincilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române s-a aflat în scaunul patriarhal între 9 noiembrie 1986 și 30 iulie 2007, data trecerii sale la cele veșnice. Intrat ca frate la schitul Sihăstria, la numai 13 ani, urmânduși vocația, Theodor Arăpașu urcă merituos treptele ierarhice de cleric, începând cu 1937, fiind hirotonit ierodiacon, diacon și arhieru (1950), eclesiarh și exarh al mănăstirilor moldovene, episcop-vicar al Patriarhiei B.O.R., rector al Institutului Teologic, episcop la Arad și Oradea, în America și Canada, mitropolit al Olteniei, al Moldovei și Sucevei și, în finalul unei vieți dedicate lui Dumnezeu și, implicit, Bisericii strămoșești, a fost ales patriarhul acestei Biserici.

Ca episcop, mitropolit sau patriarh, părintele Teoctist a construit, restaurat și conservat importante monumente istorice și de artă, a avut relații de colaborare benefică cu toate Bisericile creștine, cu șefii cultelor din România, a promovat un ecumenism real. Va rămâne în istoria României (nu numai a B.O.R.) vizita neautorizată a Patriarhului Teoctist la Vatican, în ianuarie 1989, când Papa Ioan al II-lea (cu origini românești evidente) a rostit acele cuvinte profetice: „Europa respiră prin doi plămâni”, adică prin catolicism și ortodoxism, o idee pe care liderii URSS și SUA au materializat-o, scoțând România și Bulgaria (țări majoritar ortodoxe) din sfera de influență a Moscovei spre a intra ulterior în U.E.

Între 7-9 mai 1999, Papa a făcut o vizită în România, prima vizită a unui papă într-o țară majoritar ortodoxă, voind să consemneze istoriei că ideea inițiativei unității lumii creștine a fost oficializată în România, „grădina Maicii Domnului”. În 2002, patriarhul nostru i-a întors vizita, cu acel prilej consemnându-se un fapt ieșit din comun: Papa s-a ridicat pentru prima dată de pe scaunul cu rotile spre a-l îmbrățișa pe Teoctist. Imaginea aceasta a cutreierat lumea și noi, clerici și mireni, suntem datori, să ridicăm un monument alegoric Papa-Teoctist, lângă Podul Izvor din București, unde mulțimea adunată cu prilejul vizitei Papei a scandat: „Unitate, Unitate!”. Aceleleași cuvinte le-a rostit și Papa, în Anno Domini, 2000, amintind de dorința firească a românilor.

La 10 ianuarie 1990, o mare cumpănă a fost în sufletul Patriarhului. Un grup de studenți teologi, „îndrumați” de unii ierarhi, au pătruns în chilia Patriarhului din Palatul Patriarhiei, cerându-i demisia. Cu blândețea-i caracteristică, patriarhul, văzându-i răvășiți, le-a spus: „Măi, copii, n-aveți voi în suflet atâta ură câtă dragoste am eu pentru voi” și l-a pus pe P.S. Nifon să le citească demisia pe care deja o scrisese. S-a retras la o mănăstire din Sinaia. Între timp, patriarhii Greciei, ai Alexandriei și Antiohiei au venit cu ajutoare la București și toți au întrebat: „Unde vă este patriarhul?”, iar aceștia au răspuns: „Nu avem patriarh” (vezi George Stan, P.F.P. Teoctist, patriarhul României, București, 2005, p. 115 și urm.). Toți acești patriarhi, dar și Papa au transmis autorităților românești că nu vor recunoaște un alt patriarh, înlăturarea lui fiind „revoluționară”, necanonică. Se voia ca „societatea civilă” să decidă și asupra alegerii ierarhilor B.O.B. Marian Munteanu, liderul studenților manifestanți în Piața Universității, a avut un cuvânt de spus, în sensul respectării canonicității bisericii. Era normal: Marian Munteanu a fost ucenicul lui Petre Țuțea!

La cererea Sfântului Sinod, la 3 aprilie 1990, patriarhul Teoctist și-a reluat activitatea încununată cu realizări duhovnicești remarcabile.

Mai puțin cunoscută este opera sa: Mitropolitul Iacob Putneanul, făclier al ortodoxiei; Sf. Vasile cel Mare în evlavia credincioșilor ortodocși români; Mitropolitul Dosoftei, ctitor al limbajului liturgic românesc, patru volume de predici și studii până în 1990, continuate în cele 12 volume Pe treptele slujirii creștine, Slujind altarul străbun, Tinerii - tinerețea Bisericii. A transliterat Dumnezeiasca Liturghie a mitropolitului Dosoftei și a tipărit ediția anastatică jubiliară a Bibliei de la București (în 1988), lucrare pentru care a primit premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române și a binecuvântat excepționala traducere a Bibliei de către Bartolomeu Valeriu Anania, în 2001.

Acestei uriașe personalități de la cumpăna celor două milenii, Academia Română și Fundația Națională pentru Știință și Artă, prin acad. Eugen Simion, și Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, prin acad. Victor Crăciun, i-au adus un pios omagiu, prin organizarea în Aula Bibliotecii Academiei Române, la 12 februarie 2015, a unui simpozion comemorativ. Moderatorul, Eugen Simion (sub mandatul său de președinte, Patriarhul Teoctist a fost ales membru de onoare al Academiei Române, la 17 decembrie 1999, iar Papa Ioan Paul al II-lea, la 6 iunie 2001), a arătat dintru început intențiile: „Să-l sărbătorim frumos, căci a fost un suflet bun și pașnic”. Cunoscându-l și apreciindu-se reciproc, Eugen Simion a relevat meritul patriarhului în alegerea ca membri de onoare ai Academiei Române: patriarhul ecumenic Bartolomeu, Papa Ioan Paul al II-lea. Fiind la Vatican, cu prilejul lansării mondiale a Bibliei de la Blaj (moment în care Papa, suveranul pontif, a acceptat să devină membru al Academiei Române) Papa l-a întrebat pe un ton amical: „Ce mai face Teoctist?”, trădând relațiile prietenești între cei doi lideri spirituali.

După mesajul patriarhului Daniel (lipsind din „binecuvântate pricini”) transmis prin vicarul Timotei Prahoveanul, amintirile I.P.S. Ioan Robu, mitropolitul romano-catolic de București (însoțit de Nunțul Papal) au impresionat publicul. L-a cunoscut pe Teoctist ca elev al Seminarului ieșean (Teoctist fiind mitropolit), a avut relații permanente și sincere de prietenie. „Nimic forțat și artificial în comportamentul patriarhului, era stăpân pe orice situație, ierta și era răbdător”. I-a iertat chiar și pe cei care l-au alungat în ianuarie 1990. Deși este catolic, l-a considerat tot timpul ca un părinte. Știu de la patriarhul Teoctist că monseniorul Robu i-a propus ca în 2008 să avem un singur calendar creștin, Paștele în aceeași zi, cu pomenirea tuturor sfinților catolici sau ortodocși. Timpul (sau unii) n-au mai avut răbdare și astfel un element concret de unificare a celor două Biserici a fost ratat sau... amânat.

I.P.S. Teodosie, considerându-se ucenicul lui Teoctist, i-a relevat ținuta personalizată, vorbirea cuvioasă, pe același ton, ritm (chiar și atunci când făcea observație), simplitatea exprimării (îl înțelegeau și copiii și vârstnicii), cuvintele sale aveau profunzime, miez. La agapele frățești se spuneau cuvinte de duh, era un prilej de socializare și de comuniune între clerici și mireni.

Acad. Dan Berindei a subliniat rolul Patriarhului în istoria Bisericii și a României, a atașamentului său față de valorile naționale. Era o personalitate excepțională prin măsură și înțelepciune, care combină datoria față de Dumnezeu cu datoria față de Țară, prezența sa spirituală depășea hotarele, el este cel care, pe pământul României, cele două confesiuni, prin Papa Ioan Paul al II-lea și Bartolomeu, și-au dat mâna. Dintre toți membrii Academiei, el este singurul care n-a lipsit niciodată. „Să-i fie amintirea binecuvântată!”, a încheiat ilustrul istoric.

Cuvinte frumoase și drepte, a confirmat Eugen Simion, amintind de o discuție telefonică de 2 ½ ore pe diverse probleme de interes spiritual.

Victor Opaschi, secretar de stat în Ministerul Culturii și Cultelor, i-a remarcat alte calități: smerenia, deschiderea față de semeni, știința de a vorbi oamenilor de la suflet la suflet, un senior al curajului duhovnicesc. Papa a găsit în Teoctist un interlocutor de încredere. Fostul președinte Ion Iliescu i-a fost alături și în intenția invitării Papei la București.

Acad. C. Bălăceanu-Stolnici, membru în Consiliul Național Bisericesc (alături de semnatarul acestor rânduri), a avut o legătură profundă cu patriarhul omagiat, a spus adevărul despre dărâmarea bisericilor (au fost dărâmate 16, dar s-au construit, în timpul său, 116). Ca om, Teoctist era mereu alături de tine, a răspuns cu iertare celor care l-au acuzat, în dosul blândeții sale era o mână de fier.

Acad. Mihai Cimpoi îl definește ca om al cărții, care citea toate cărțile primite, iar în răspunsul dat autorului menționa meritul autorului, contribuția și originalitatea cărții. Cartea sa despre Brâncuși a citit-o „ca pe un xinaxar”, amintind de tradiția preotului/mitropoliților-cărturari. L-a cunoscut pe patriarh în 1986, venind la București, cu aprobare de la Moscova. La București, savantul basarabean a fost întâmpinat de poetul Ioan Alexandru, au mers la Cimitirul Bellu, apoi la patriarh, unde au discutat despre cartea patriarhului Miron Cristea despre Eminescu.

Acad. Vasile Tărățeanu îl descrie ca pe un om binecuvântat cu sfințenia cerească, izvorător de lumină, i-a fost îndrumător și modelul spiritual. Întotdeauna îl întreba: „Vasilică dragă, ce-i pe la voi?”. I-a dăruit multe cărți. Celebrul regizor și actor Ion Ungureanu, fostul Ministru al Culturii și Cultelor din R. Moldova, îl considera un om providențial, avea „dimensiuni istorice”, este cel care a reactivat Mitropolia Basarabiei și l-a santificat pe Ștefan cel Mare, a dat un răspuns ferm scrisorii patriarhului Moscovei, Alexei al II-lea, care ne-a acuzat că ne amestecăm în treburile Basarabiei. I s-a plâns patriarhului Teoctist de inactivitatea mitropolitului Petru, spunându-i să-l ierte, că a fost o vreme când l-a urât pe conaționalul său: „Nu urăști, urăști doar răul din el”, a fost răspunsul lui Teoctist.

Acad. Victor Crăciun, coorganizator, autorul unor volume despre Teoctist și Biserica Ortodoxă Română, a amintit de numeroasele manifestări culturale realizate sau binecuvântate de Teoctist. În apropierea sa, în momente de taină, Liga Culturală a înfăptuit multe din țelurile românilor din totdeauna și de pretutindeni, pentru că și Patriarhul era al tuturor românilor. Teoctist e aidoma Sf. Petru din poveștile noastre, care a străbătut pământul românesc, împreună cu Dumnezeu.

Tudor Nedelcea, cel care l-a cunoscut ca mitropolit al Olteniei și, apoi, ca patriarh, a dezvăluit unele aspecte mai puțin cunoscute din activitatea Patriarhului, rezistența sa prin Credință, așa cum reiese din documentele securității.

„Ne-am învrednicit să vorbim despre un om vrednic”, a concluzionat acad. Eugen Simion, amintind că România profundă a avut și are încă nevoie de asemenea personalități.

TUDOR NEDELCEA